

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
Інститут корекційної педагогіки та психології

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**I Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
«Українська корекційна освіта: історія та
перспективи розвитку»
24-25 вересня 2015 року**

Випуск 1

**Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова
Київ – 2015**

УДК 376.01(082)
ББК 74.50я43
У45

Рецензенти:

Шеремет М.К. –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії НПУ імені М. П. Драгоманова.

Федоренко С. В. –

доктор педагогічних наук, професор кафедри тифлопедагогіки М. П. Драгоманова.

Редакційна колегія:

Синьов В. М. –

доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України.

Колесник І. П. –

кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психокорекційної педагогіки.

Супрун М. О. –

доктор педагогічних наук, професор кафедри психокорекційної педагогіки.

Шульженко Д. І. –

доктор психологічних наук, професор кафедри психокорекційної педагогіки.

Семенишена Т.О. –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри тифлопедагогіки, вчений секретар Ради НТТСМ ІКПП викладач кафедри психокорекційної педагогіки.

Бондар Є.О. –

Герашенко С. І. –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки.

Кот М. З. –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки.

Кравець Н. П. –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки.

Омельянович І. М. –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки.

Піонтківська Г. С. –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки.

Ханзерук Л. О. –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки.

Чепурна Л.Г. –

старший викладач кафедри психокорекційної педагогіки.

Друкується за ухвалою Вченої ради Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол №3 від 22 жовтня 2015 року)

Збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Українська корекційна освіта: історія та перспективи розвитку» 24-25 вересня 2015 року / За ред. В. М. Синьова, І. П. Колесника. – Випуск 1. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, - 2015. - 270 с.

До збірника за результатами I Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Українська корекційна освіта: історія та перспективи розвитку» увійшли наукові праці студентів, аспірантів і фахівців з корекційної педагогіки та психології різних регіонів України, а також Білорусі і Молдови. У наукових працях висвітлюються питання історії розвитку теорії психокорекційної педагогіки, тенденції становлення сучасної системи корекційного навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку та внесок вітчизняних вчених-дефектологів в українську корекційну освіту.

УДК 376.01(082)
ББК 74.50я43
У45

© Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

РОЗДІЛ І

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Бовкуш К. П.	ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ	11
Борт М. Ю.	ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МІЖСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПСИХОЕМОЦІЙНИМИ ПОРУШЕННЯМИ	14
Букрєєва Д. А.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	18
Валько Т. І.	УЧАСТЬ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ УЧНІВДОПОМІЖНОЇ ШКОЛИ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ	24
Воронько В. В.	ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ РОЗУМОВОГО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	27
Гоцуляк М.О.	ІПОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІБІТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ	31
Дудник І. М.	ВПЛИВ ТЕРАТОГЕННИХ ФАКТОРІВ НА ВНУТРІШНЬОУТРОБНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ	35
Іващенко А. С.	ЗНАЧЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ШКІЛ	38
Ільмінська О. О.	ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З АУТИЧНИМИ ДІТЬМИ	42
Кайдалова Г. П.	НАВЧАННЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	46

Касянчук А.В.	ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ	52
Качур Л. Ю.	СВІТОВИЙ ДОСВІД ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ	55
Кириченко Н.В.	РОБОТА З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦЯ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	59
Кобилка С. Г.	ДИТИНА ЗІ СПЕКТРОМ АУТИЧНИХ РОЗЛАДІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ	63
Кравченко В.	ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ЗІ ЗНИЖЕНИМ ЗОРОМ	66
Луцик І.Л.	УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИХОВАННІ ОСІБ З ВАДАМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	70
Малієнко О. В.	ПРОГНОЗУВАННЯ ПЕРЕБІГУ ДИЗОНТОГЕНЕЗУ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ З ПОЗИЦІЇ ПСИХОЛОГІЇ ЧАСУ	74
Мариняк С. В.	ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗПР	78
Мілосердова А.В., Полякова Д. С., Уварова О. О.	ДІАГНОСТИКА СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ШКІЛЬНОЗНАЧУЩИХ ФУНКЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУ	83
Мусійовська С. Р.	ІНКЛЮЗИВНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	87
Осипчук М. І.	ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ	91
Палагнюк О. І.	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ	95
Переверзева Ю. І.	ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ОРІЄНТОВАНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ ІЗ ОСОБЛИВОЮ ДИТИНОЮ	99

Платонова Н.	РАЗВИТИЕ ЧУВСТВЕННОГО ПОЗНАНИЯ И ВОСПРИЯТИЯ У ДЕТЕЙ С ЛЕГКИМИ УМСТВЕННЫМИ НАРУШЕНИЯМИ	104
Приходняк О. С.	СЛАБОЧУЮЧІ ДОШКІЛЬНИКИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ	107
Савіньська Є.О.	ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ.	111
Самойленко В. П.	ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТИВНОГО ЖИТТЄЗДІСНЕННЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	116
Трипутіна А. В.	ТЕХНОЛОГІЇ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ СЛАБОЧУЮЧИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У СІМ'Ї	120

РОЗДІЛ II

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ У СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК
ВІТЧИЗНЯНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Бондар Н.В.	ВНЕСОК СТЕПАНА ФЕДОРОВИЧА НІКОЛАЄВА У РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ	125
Боровиченко О.С.	ВНЕСОК ВАЛЕНТИНИ ЄВГЕНІВНИ ТУРЧИНСЬКОЇ В РОЗВИТОК КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	130
Вітаман В. Ю.	ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ НА ХРИСТІЯНСЬКО-ОРІЄНТОВАНЕ ВИХОВАННЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ	134
Волошин І. А.	АКАДЕМІК ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ СИНЬОВ І СУЧАСНА ПСИХОКОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА	138
Гордієнко І. К.	ВНЕСОК ГАЛИНИ МИКОЛАЇВНИ МЕРСІЯНОВОЇ В ТЕОРІЮ І ПРАКТИКУ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ	142
Дудко О. В.	ВНЕСОК АНДРІЯ ІВАНОВИЧА СЕЛЕЦЬКОГО У РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	145

Дученко А. Р.	ВНЕСОК МИКОЛИ ДМИТРОВИЧА ЯРМАЧЕНКА У ВІТЧИЗНЯНУ СУРДОПЕДАГОГІКУ	148
Івашкевич О. Ю.	ВНЕСОК ТЕТЯНИ КОСТЯНТИНІВНИ УЛЬЯНОВОЇ У РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	153
Каленіченко Х. Б.	СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК КОРЕКЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ РОЗУМОВИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УКРАЇНІ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ	157
Козинець О. В.	ВНЕСОК РУДОЛЬФА ГЕНРІХОВИЧА КРАЄВСЬКОГО В ТЕОРІЮ ТА ПРАКТИКУ СУРДОПЕДАГОГІКИ	161
Коновальчук М.В.	ВНЕСОК ЛЮДМИЛИ СЕРГІЇВНИ ВАВІНОЇ У РОЗВИТОК КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ	165
Кравцова К. О.	СТОРІНКИ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	169
Михайленко В. В.	ВНЕСОК ГАЛИНИ МИХАЙЛІВНИ ПЛЕШКАНІВСЬКОЇ У РОЗВИТОК ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	172
Продан М. М.	ВНЕСОК І. Г. ЄРЕМЕНКА У СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГІКИ	175
Чиж М. М.	ВНЕСОК ВІТАЛІЯ ІВАНОВИЧА БОНДАРЯВ РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	180
Шаповалова Г.Р.	ДІАГНОСТИКА ВІДХИЛЕНЬ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ НАДІЇ МИХАЙЛІВНИ СТАДНЕНКО	184

РОЗДІЛ ІІІ

ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА В СИСТЕМІ КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Бабкова І. О.	ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФОНЕМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТА СИНТЕЗУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ДИЗГРАФІЄЮ	190
----------------------	--	-----

Березка Д. С.	ДО ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	193
Белізна М. С.	ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ: ДІАГНОСТИКА ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ	196
Гаврилова А. І.	РОЛЬ НЕЙРОГІМНАСТИКИ У КОРЕКЦІЇ ТЯЖКИХ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ	200
Гринечко Ю. С.	ХАРАКТЕРИСТИКА МОЗКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ	204
Дубовик Я. А.	КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА РОБОТА З УСУНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ СТЕРТОЮ ДИЗАРТРІСІЮ	207
Єремєєв Т. А.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ФОНЕТИКО- ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	212
Карилюк О. Г.	СИНДРОМИ АРТИКУЛЯТОРНОЇ ДИСПРАКСІЇ У ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	217
Клишкова К. С.	ЛОГОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ЗАЇКАННЯ	221
Лижечка М. П.	ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ФОНЕТИЧНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ	225
Макаруч Ю. В.	ДО ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОРИТМІКИ В КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З РОЗУМОВО ВІДСТАЛИМИ ДІТЬМИ	229
Мамчур У. В.	ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ	232
Назаренко І. В.	ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	236
Ремез Д. В.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМНИХ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ	240

Семененко А. М.	ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З РОЗУМОВО ВІДСТАЛИМИ УЧНЯМИ	244
Скориченко А.Р.	СИСТЕМА РОБОТИ З РОЗВИТКУ ДИНАМІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА	247
Скориченко В. Р.	ПСИХОНЕВРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ЗАЇКУВАТОСТІ	251
Сыс Л.А.	КОММУНИКАТИВНОЕ ПОВЕДЕНИЕ ЗАЙКАЮЩИХСЯ ПОДРОСТКОВ И ВЗРОСЛЫХ КАК ФАКТОР ИХ СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ	255
Федик І. М.	ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОЦЕСУ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	264
Шульга Б. О.	ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ	267

ПЕРЕДМОВА

Активна студентська наукова діяльність принципово важлива умова забезпечення високої якості підготовки сучасного фахівця, здатного не тільки успішно реалізувати свої професійні та особистісні компетентності, але й творчо примножувати скарбницю вітчизняної та світової науки і практики.

В Інституті корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П. Драгоманова участь студентів у дослідницькій роботі теоретичного та експериментального характеру розглядається як важливе джерело розвитку наукових шкіл. Зараз актуальні проблеми різних галузей корекційної освіти в їх філософському, медичному, психологічному, педагогічному аспектах вивчення, у більшості офіційно визначених наукових школах, які очолюють авторитетні не лише в Україні, але й далеко за її межами вчені: академік Віталій Іванович Бондар (історія дефектології, олігофренопедагогіка), академік Віктор Михайлович Синьов (теорія дефектології, спеціальна та юридична психологія), доктор психологічних наук, професор Євгенія Павлівна Синьова (тифлопсихологія та тифлопедагогіка), доктор психологічних наук, професор Людмила Іванівна Фомічова (сурдопсихологія та сурдопедагогіка), доктор педагогічних наук, професор Марія Купріянівна Шермет (логопедія). Функціонування зазначених наукових шкіл забезпечується плідною роботою докторів і кандидатів наук, докторантів, аспірантів, магістрантів та студентів (практично, починаючи з I курсу), які свої дослідницькі інтереси та перспективи фахового зростання пов'язують з відповідною проблематикою, що відповідає напрямкам вище зазначених наукових шкіл.

Відзначимо, що наукові школи Інституту корекційної педагогіки та психології не обмежують коло своїх членів викладачами і студентами нашого університету – в їх складі представники багатьох інших вищих закладів освіти з усієї України, які проводять власні дослідження під керівництвом лідерів вітчизняної корекційної педагогіки та спеціальної психології. Таким чином забезпечується наступність поколінь дефектологів, примножується авторитет вітчизняної науки.

Мені особисто приємно було в програмі конференції і, відповідно, матеріалах цієї книжки побачити авторські імена студентів з Східноєвропейського національного університету імені Л. Українки, Кам'янець-Подільського національного університету імені І.Огієнка, Херсонського державного університету, дослідження яких виконані під

керівництвом моїх колишніх аспірантів і докторантів С.П. Миронової, І.Б. Кузави, Д.І. Шульженко, С.Д. Яковлевої, В.С. Товстогани.

Аналізуючи зміст матеріалів цієї збірки, перш за все, відзначаю наукову і практичну актуальність проблематики, пов'язану з увагою авторів до питань інклюзивної освіти. Добре, що при цьому не ігноруються теми щодо навчання, виховання і розвитку дітей з психофізичними вадами у спеціальному ексклюзивному, освітньому середовищі.

Значущою позитивною характеристикою досліджень в галузі дефектології є їхній мультидисциплінарний, комплексно-системний, медико-психолого-педагогічний характер – саме це відображено у низці студентських робіт, що опубліковуються, особливо у галузі логопедії.

Хочу подякувати студентам – дослідникам та їх наукових керівників за увагу до вивчення внеску у розвиток різних галузей української дефектології видатних вчених, які були і моїми вчителями та колегами у науці М.Д. Ярмаченка, Р.Г. Краєвського, І.Г. Єременка, А.І. Селецького, Н.М. Стадненко, Т.К. Ульянової, Г.М. Мерсіянової та ін.. Цей напрям історико-персональних досліджень є суттєво важливим як для сучасної теорії і практики корекційної освіти, так і для формування особистості майбутніх фахівців як професіоналів, учителів (з великої літери!), патріотів.

Відзначаю своєчасну ініціативу і плідну роботу кафедри психокорекційної педагогіки Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П. Драгоманова щодо підготовки і проведення ІВсеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Українська корекційна освіта: історія та перспектива розвитку». Вдячний за участь у конференції студентам та викладачам українських університетів, а також нашим колегам-гостям з Білорусі, Молдови.

Пам'ятаємо, що наше дефектологічне кредо співпадає з девізом Міжнародної федерації шахів: «Ми всі – одна сім'я!»

З найкращими побажаннями

*директор Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П. Драгоманова,
дійсний член НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор
Віктор Синьов*

УДК 159.922.76-056.34/36:159.95

Воронько В.В., студентка,
Київський університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: Таран О.П., канд. психол. наук., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ РОЗУМОВОГО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті наведений теоретичний аналіз особливостей пізнавальної сфери дітей із дизонтогенезом розумового розвитку. Представлені результати емпіричного дослідження особливостей пізнавальної сфери дітей із легким ступенем розумової відсталості та затримкою психічного розвитку. Виявлено, що діти з різним типом дизонтогенезу розумового розвитку мають відмінності особливостей пізнавальної сфери стиснено сприймання, уваги та аналітико-синтетичних операцій мислення.

Ключові слова: дизонтогенез, диференціація, розумова відсталість, затримка психічного розвитку, пізнавальна сфера.

На даному етапі розвитку спеціальної психології та корекційної педагогіки актуальною проблемою лишається диференціація таких типів дизонтогенезу розумового розвитку як легкий ступінь розумової відсталості та затримка психічного розвитку (далі ЗПР). Це зумовлено тим, що для обох типів дизонтогенезу характерні спільні прояви особливостей розвитку психічної сфери дитини. Проте прогноз розвитку для цих типів порушення розумового розвитку відрізняється. Відомо, що діти із розумовою відсталістю можуть розвиватися лише в межах біологічних можливостей, залежно від ступеню порушення, та не досягають нормативного розвитку пізнавальної сфери. В той час як діти із ЗПР мають великі потенційні можливості і при отриманні кваліфікованої психолого-педагогічної допомоги можуть вийти на нормальний рівень розвитку. Тому, досить важливою є чітка диференціація особливостей проявів пізнавальної сфери дітей із легким ступенем розумової відсталості та ЗПР для забезпечення їх адекватним корекційним, розвивальним та навчальним середовищем.

Отже, метою нашої статті є теоретичний та емпіричний аналіз особливостей пізнавальної сфери у дітей із легким ступенем розумової відсталості та затримкою психічного розвитку.

Проблеми диференціації інтелектуальних порушень та особливості проявів психічної сфери дітей із дизонтогенезом розумового розвитку досліджували такі вчені як Л. Виготський, Л. Занков, Т. Ілляшенко, С. Рубінштейн, Т. Сак, Н. Стадненко, В. Синьов, Л. Шипіцина та інші.

Л. Блінова [1] та Л. Занков [2] зазначають, що мислення розумово відсталих дітей характеризується конкретністю, слабкістю узагальнень, обмеженим безпосереднім досвідом, непослідовністю, стереотипністю та некритичністю. При сприйманні ці діти не можуть керуватися поставленим завданням, легко відволікаються від нього і гублять при цьому об'єкт сприймання. Обсяг пам'яті звужений. Абстрактний матеріал запам'ятовується гірше, ніж наочний. Міцність, точність, якість, темп запам'ятовування на досить низькому рівні, що зумовлено недостатньою переробкою сприйнятого матеріалу. У дітей з легким ступенем розумової відсталості мимовільні процеси переважають над довільними. Довільна увага характеризується нецілеспрямованістю, нестійкістю, легкою виснажливістю, підвищеним відволіканням.

Мислення дітей із ЗПР характеризується поверхневістю, недостатньою гнучкістю, схильністю до шаблонних, стереотипних рішень. Сприймання характеризується труднощами виокремлення фігури на певному фоні, недоліками сприйняття глибини простору, перевернутих зображень і зорово-просторового орієнтування. Дітям складно побудувати цілісний образ з окремих частин. [3] Н. Піддубна зазначає, що пам'ять дітей із ЗПР значно ослаблена, обмежені обсяг та тривалість запам'ятовування смислової інформації. Діти схильні до механічного бездумного заучування матеріалу. За даними Д. Ісаєва [4], увага дітей із ЗПР знижена, нестійка, дітям складно зосереджуватися на одному об'єкті, що пов'язано із низькою працездатністю та підвищеною виснажливістю.

Нами здійснено емпіричне дослідження особливостей пізнавальної сфери із дизонтогенезом розумового розвитку. У дослідженні взяли участь 52 дитини віком від 6 до 7 років із дизонтогенезом розумового розвитку, які склали дві вибірки досліджуваних: 1) діти старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку (16 осіб); 2) діти старшого дошкільного віку з легким ступенем розумової відсталості (36 осіб).

Для дослідження пізнавальної сфери дітей з різним типом дизонтогенезу розумового розвитку нами ми обрано такі психічні процеси: сприймання як основа чуттєвого безпосереднього відображення навколишнього світу; мислення, як основа абстрактного опосередкованого відображення навколишнього світу; увагу та пам'ять, як наскрізні процеси, що інтегрують психіку на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях. У ході дослідження нами диференціації розумового розвитку виявлено особливості виконання діагностичних завдань та статистично значимі за t-критерієм Стюдента відмінності між двома вибірками досліджуваних.

Особливості зорового сприймання досліджено за методикою «Впізнання об'єктів на картинках» та виявлено, що 50% дітей з легким ступенем розумової відсталості не впоралися із завданням взагалі (не розуміли інструкції, сприймали об'єкти навколо, а не зображені малюнки); 30% – впоралися з завданням повністю, а 19% – впізнали лише найпростіші малюнки. Тоді як виконання завдання діти цієї категорії були набагато активнішими, більш активно реагували на завдання і легше сприймали мовленнєву інструкцію. Отже, результати свідчать про те, що у дітей з затримкою психічного розвитку зорове сприймання переважно є сформованим, тоді як у дітей з легкою розумовою відсталістю рівень сформованості зорового сприймання значно нижчий.

Результати дослідження особливостей уваги за методикою «Виявлення відсутніх деталей в зображеннях» показали, що для розумово відсталих дітей це завдання є надто складним, адже 86% дітей зовсім не впоралися із завданням. У дітей із ЗПР значно вищі показники: серед них 30% впоралися із завдання і 50% не змогли виконати завдання.

Особливості мислення визначалось у ході дослідження складних форм аналітико-синтетичної діяльності кори головного мозку. Так, за методикою «Відповідь за малюнками з послідовним розгортанням сюжету (А. Бернштейна)» виявлено, що для дітей з легким ступенем розумової відсталості у більшій мірі притаманні складнощі в побудові розповіді відповідно до серії картинок з послідовним розгортанням сюжету, особливо якщо між ними є великі зміни у ситуації, тобто деякі з них розглядають кожен малюнок серії як самостійну без зв'язку між ними. Так, серед дітей із розумовою відсталістю із завданням впоралося лише 14%, в той час як серед дітей з ЗПР – понад 43%. Отже, у дітей з затримкою психічного розвитку сформована здатність до розуміння змісту розповіді переважно на недостатньому рівні, тоді як у дітей з легкою розумовою відсталістю практично не сформована. У ході дослідження за методикою «Осмилення розповіді», виявлено, що у дітей з ЗПР сформована здатність до розуміння змісту розповіді переважно на недостатньому рівні (лише 25% впоралися із завданням, понад 40% впоралися частково і понад 30 не впоралися), тоді як у дітей з легкою розумовою відсталістю практично не сформована (лише 5% впоралися і 83% не впоралися).

Дослідження зорової та слухової пам'яті вказують на відсутність значимих відмінностей за цим параметром між вибірками, оскільки діти обох

вибірок не змогли відтворити більше, ніж 3 одиниці, тобто у дітей обох категорій рівень пам'яті на приблизно однаковому низькому рівні.

Кореляційний аналіз за Пірсоном свідчить, що досліджені параметри сприймання, уваги, пам'яті та мислення виявляють тісні взаємозв'язки та підтверджує теорію цілісності пізнавальної сфери. Однак, виявлено певні специфічні закономірності цих взаємозв'язків, а саме: для дітей з легким ступенем розумової відсталості більш самостійним психічним процесом виступає зорова пам'ять, а для дітей з затримкою психічного розвитку – сприймання. Отже, накопичення зорових еталонів не завжди зумовлює здатність їх застосування в систематизації уявлень про навколишній світ.

Узагальнюючи кількісні та якісні результати нашого дослідження зазначимо, що діти з різним типом дизонтогенезу розумового розвитку мають диференціацію пізнавальної діяльності стосовно сприймання, уваги та аналітико-синтетичних операцій мислення. Однак, наявність досліджуваних, що виявляють певну сформованість цих процесів серед вибірки дітей з легкою розумовою відсталістю, а також наявність досліджуваних, що виявляють не сформованість цих процесів серед вибірки дітей із затримкою психічного розвитку свідчить про те, що використання традиційних методик не дає можливості достатньо об'єктивно оцінити тип дизонтогенезу дітей старшого дошкільного віку та вказує на необхідність пошуку нових підходів щодо диференціації типів дизонтогенезу розумового розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блинова Л. Н. Диагностика и коррекция в образовании детей с задержкой психического развития: учебн. пособие / Л.Н. Блинова.– М.: Изд-во НЦ ЭНАС, 2001. – 136с.
2. Занков Л.В. Психология умственно отсталого ребенка: учеб. пособие / Л. В. Занков – М.: Учпедгиз, 1939.– 235с.
3. Ілляшенко Т. А. Затримка психічного розвитку у дітей: причини виникнення та корекція. Кроки до компетентності та інтеграції всупільстві. Т. А. Ілляшенко // Науково-методичний збірник/ за ред. Н.Софій та ін. – К: Контекст, 2000. – 336с.
4. Исаев Д.Н. Умственная отсталость у детей и подростков: монография / Д. Н. Исаев. – СПб.: Речь, 2003. – 389с.

Наукове видання

**Збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної
студентської конференції «Українська корекційна освіта: історія
та перспективи розвитку»
24-25 вересня 2015 року**

За ред. В. М. Синьова, І. П. Колесника.

Випуск 1.

Матеріали подані мовою оригіналу
Друкується в авторській редакції з оригінал – макетів авторів
Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей

Автори та наукові керівники опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за
точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Підписано до друку 25.11.2015 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Умов. друк. арк. 15,69. Облік. видав. арк. 14,96
Наклад 100 прим. Зам. № 602
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.